

หนังสือตำราแพทย์

ความหมายของหนังสือตำรา

ในหนังสือ The Librarian's Glossary ได้ให้ความหมายของคำว่า หนังสือตำรา (Text books) ไว้ว่า เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อช่วยการสอน หรือเป็นคู่มือการสอน^{Leonard Montague 1977: 815} มีผู้ให้คำจำกัดความของหนังสือตำราไว้แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ และระดับการศึกษาดังเช่น

① ไกรวิธ สาริกบุตร และคณะ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง หนังสือที่ใช้ศึกษาเล่าเรียนกันคำว่าในระดับอุดมศึกษา มีเนื้อหาลึกซึ้ง กว้างขวาง ผู้แต่งจะต้องแสดงการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลอย่างดียิ่ง และนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างมีความเชื่อมั่นสูง เมื่อครูผู้สอนหรือนิสิต นักศึกษาติดขัดเรื่องใดย่อมสามารถใช้ตำราเป็นเครื่องมือในการค้นคว้า ทหารายละเอียด หรือ สอนหาความจริงบางประการได้^{ไกรวิธ สาริกบุตร 2520: 4}

② ③ บางครั้งได้มีการแยกคำจำกัดความออกเป็น หนังสือ (Book) หมายถึง เป็นหนังสือวิชาการที่แต่งขึ้นโดยอาศัยความรู้จากการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัย สามารถใช้เป็นตำรา หรือ หนังสืออ่านประกอบการศึกษาให้นิสิตใช้ประกอบการเรียน หรือใช้ศึกษาด้วยตนเอง มีเนื้อหาสมบูรณ์ ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ส่วนคำว่าตำราเรียน (Text book) หมายถึง บทเรียน

^๑Leonard Montague Harrod, The Librarian's Glossary, (Chicago: American Library Association, 1977), p. 815.

^๒ไกรวิธ สาริกบุตร และสมพร สาริกบุตร, แนวทางการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน, (ม.ป.ท., ๒๕๒๐), หน้า ๔.

ที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนในชั้น มีเนื้อหาถูกต้องทันสมัยมีการอ้างอิงที่มาของข้อมูล (น.ส. อัญญา ๑๕๒๔)

ตำรา (Textbook) คือหนังสือซึ่งว่าด้วยความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง เขียนขึ้นโดยมีข้อมูลที่ได้กลั่นกรองแล้วจากสิ่งตีพิมพ์ปฐมภูมิและอื่น ๆ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อสอนให้รู้วิทยาศาสตร์ในสาขานั้น ๆ ตามระดับต่าง ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของตำรา ลักษณะของตำราควรมีความหนาอย่างน้อย ๑๐๐ หน้ากระดาษพิมพ์ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้คือ คำนำ สารบัญ สัญลักษณ์ และคำย่อที่ใช้ในตำรา เนื้อเรื่อง ภาคผนวก เอกสารอ้างอิง หรือบรรณานุกรม คำอภิธานศัพท์ และบรรณานุกรม (น.ส. อัญญา อัญญา : ๑๕๒๔ : ๖)

ดังนั้น จึงพอกกล่าวสรุปได้ว่า หนังสือตำราเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้ในสาขาใดสาขาหนึ่ง โดยเขียนขึ้นจากการค้นคว้าวิจัย และให้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้ใช้

ลักษณะส่วนประกอบของหนังสือตำรา

ลักษณะของหนังสือตำรา คือ เสนอเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นข้อมูล แนวความคิด ทฤษฎี กฎระเบียบในชั้นสูง โดยมีวิธีการนำเสนอต่าง ๆ กัน (Austin J. McCaffrey, 1971: 210)

"หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์" (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔) (พิมพ์ตัด.)

^๒สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, คู่มือการเตรียมบทความและรายงานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๒๒), หน้า ๖.

"Austin J. McCaffrey, "Textbooks," Encyclopedia of Education, ed. Dee C. Deighton (1971): 210.

ในด้านลักษณะของหนังสือตำราได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างกว้างขวาง ลักษณะที่ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญตามแนวความคิดนั้น คือ ในฐานะที่เป็นเครื่องช่วยสอน หนังสือตำราจะต้องเสนอเนื้อหาวิชาอย่างมีระเบียบแบบแผน ไม่ว่าเนื้อหาวิชาจะยุ่งยากสลับซับซ้อนอย่างไร ก็ควรจะต้องนำผู้อ่านไปสู่วัตถุประสงค์โดยเริ่มจากเรื่องง่าย ๆ เป็นพื้นฐานไปสู่เรื่องที่ยากซับซ้อนขึ้น จากเรื่องผู้อ่านคุ้นเคยไปสู่เรื่องที่ไม่คุ้นเคย และจากเรื่องที่เป็นรูปธรรมไปสู่เรื่องที่เป็นนามธรรม ควรมีคำจำกัดความของศัพท์ใหม่ ๆ และอธิบายอย่างละเอียดเมื่อเขียนถึงครั้งแรก แนวคิดที่เสนอต่อผู้อ่านค่อย ๆ พัฒนาขึ้นโดยให้อธิบายในรูปแบบต่าง ๆ แผนภูมิ ตาราง กราฟ จะต้องอยู่ในที่พอเหมาะกะกับเนื้อหา เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น ทั้งนี้จะต้องระลึกเสมอว่าวัตถุประสงค์สำคัญของหนังสือตำรา คือ การเสนอข้อเท็จจริงให้แนวความคิดขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามหนังสือตำราที่มีข้อจำกัดอยู่ในลักษณะที่ว่าไม่สามารถให้ข่าวสารที่ทันสมัยได้เช่นเดียวกันเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทวารสาร ฉะนั้นการแก้ไขปรับปรุงครั้งต่อ ๆ ไปจึงจำเป็นที่จะต้องรวมแนวความคิดจากวารสารและเอกสารใหม่ ๆ เพิ่มเติมลงไปด้วย (Austin J. McCabe 1971: 211-213)

ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือตำราไว้ว่า

๑. เป็นหนังสือที่มุ่งให้ความรู้ ในการเขียนตำราผู้เขียนมุ่งให้ความรู้มากกว่าให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน แต่ถ้าผู้เขียนสามารถก็ควรมีวิธีเขียนที่ให้ความสะดวกแก่ผู้อ่าน
๒. มีการลำดับขั้นตอน โดยไม่คำนึงถึงศิลปะการประพันธ์ มุ่งให้ความสะดวกแก่การเรียนวิชาที่บรรจุอยู่ในหนังสือนั้น
๓. ใช้ศัพท์และสำนวนที่มีความหมายเชิงวิชาการ ควรจะต้องมีการนิยามศัพท์ที่ให้ความหมายตามที่กำหนดเพื่อใช้ในการเรียนตำรานั้น และต้องใช้ศัพท์ในความหมายนั้นให้เสมอต้นเสมอปลายตลอดเรื่อง

๔. ความรู้ที่บรรจุในหนังสือนั้น จะต้อง เป็นความรู้ที่คนในวงการเดียวกันรับรองแล้ว ถ้ามีข้อความใดที่ยังอยู่ระหว่างการโต้แย้ง จะต้องบอกแก่คิดทั้งสองแง่หรือมากกว่าสองประเด็น นั้น หากข้อความใดเป็นข้อสังเกตของผู้เขียนเอง หรือข้อคิดเห็นของผู้ใดก็ตาม ผู้เขียนจะต้อง บอกไว้

๕. ข้อความใด ซึ่งยังไม่เป็นที่ประจักษ์แพร่หลายในวงวิชาการ ที่หนังสือนั้นนำมา กล่าวไว้ ผู้เขียนจะต้องบอกแหล่งที่มาของความรู้นั้น เพื่อผู้อ่านจะทดสอบได้ และสามารถค้นคว้า หาความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไปได้

คุณลักษณะของตำราวิชาการที่ดีนั้น ปญฺะ นุนนาค ได้กล่าวถึงไว้มีคุณสมบัติสำคัญ

๖ ประการ คือ

๑. รูปเล่มควรจะเป็นแบบลักษณะมาตรฐานสากลทั่ว ๆ ไป มีสภาพคงทนพอสมควร
๒. การจัดลำดับเนื้อหาสาระ หรือบทต่าง ๆ ในเล่มควรเป็นไปด้วยดี สะดวกในการค้นคว้า มีสารบัญ หรือครดรรชนี เพื่อค้นคว้าหารายละเอียดได้ง่าย
๓. ใช้ภาษาถ้อยคำ และศัพท์เทคนิคให้เหมาะสมกับระดับของผู้อ่าน เขียนตรงกับวัตถุประสงค์ในการแต่งหนังสือ ใจความกะทัดรัดได้ความแน่นอน ศัพท์เทคนิคภาษาไทยที่ใช้ควร วงเล็บภาษาต่างประเทศไว้ด้วย เพื่อจะได้เข้าใจความหมายที่ถูกต้อง
๔. หากมีรูปภาพเขียน ภาพถ่าย รูปแผนภูมิ กราฟ ใดๆอย่างหนึ่ง ให้จัดวาง หน้าในลักษณะที่ใกล้เคียง หรือสัมพันธ์กับ เรื่อง หรือเนื้อหาสาระ แต่ละรูปควรมีเลขที่เรียงลำดับ ไว้เพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ ภาพทุกชนิดจะต้องชัดเจน และ เน้นส่วนสำคัญที่ต้องการ เน้น
๕. มีเอกสารอ้างอิงให้ทราบว่าข้อความ หรือเนื้อหาสาระในหนังสือ นั้น ได้ยึดถือ หรือได้ข้อมูลมาจากไหนบ้าง เพื่อให้ผู้อ่านตามไปหาเอกสารอ้างอิงตรวจสอบดู หรือให้รู้รายละเอียดในเอกสารอ้างอิงนั้นมากขึ้น

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "ประสบการณ์จากการเขียนตำราและเอกสารวิชาการ,"
ใน แนวทางการเขียนตำราและบทความวิชาการ (กรุงเทพฯ: สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่ง
ประเทศไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๕-๖.

๖. เนื้อหาสาระเชื่อถือได้ นำไปปฏิบัติได้ เกิดประโยชน์ตามต้องการ หรือตาม

วัตถุประสงค์
(4)

คุณลักษณะของหนังสือตำราดังกล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นคุณลักษณะทางด้านวิธีการนำเสนอ และเนื้อหา ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเขียนหนังสือ เพราะหนังสือตำราที่มีคุณภาพนั้นนอกจากให้เนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้แล้ว ผู้เขียนยังจะต้องมีความสามารถในการทำให้ผู้อื่น เข้าใจ เรื่องที่ตนเขียนด้วย ผู้ที่จะเขียนตำราได้ดีนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญ และความเข้าใจ เป็นอย่างดีในเรื่องที่ตนเขียน ผู้เขียนที่ได้รับการศึกษาอบรมมาในเรื่องที่เขียน รวมทั้งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้วยแล้วจะทำให้ข้อมูลที่เขียนนั้น เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถืออัน เป็นคุณลักษณะตำราที่ดี

ส่วนประกอบของหนังสือตำรา

ในการพิจารณาหนังสือตำราโดยทั่ว ๆ ไป ส่วนประกอบของหนังสือ และรูปเล่ม การจัดพิมพ์ก็นับ เป็นปัจจัยสำคัญด้วย นอกเหนือไปจากผู้แต่งตำรา วิธีการนำเสนอ และเนื้อหา สาระ เพราะส่วนประกอบนั้นก็มีส่วนช่วยสนับสนุนในด้านเนื้อหาด้วย ส่วนประกอบที่สำคัญของ หนังสือตำราที่ควรมี เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใช้และเป็นหลักในการพิจารณาหนังสือตำรามีลำดับ ดังนี้

ปก (Cover) เป็นส่วนที่ใช้วัสดุแข็งแรงที่สุดในการทำหนังสือ นอกจากทำหน้าที่ ป้องกันและรักษาตัวหนังสือแล้ว ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือ เล่มนั้น และยังทำหน้าที่ ชักจูงใจให้คนซื้อหรือหยิบขึ้นอ่านด้วย ฉะนั้นการออกแบบปกต้องให้เห็นชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ผู้จัดพิมพ์ โดยใช้ขนาดและแบบตัวหนังสือให้มีน้ำหนักเบาตามความสำคัญ

หน้าปกใน (Title Page) เป็นส่วนที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือ เช่นเดียวกับ ปกอีกครั้งหนึ่ง เกี่ยวกับชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้จัดพิมพ์ ปีที่พิมพ์อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อจะได้

ปิฎกษะ บุนนาค, "ประสบการณ์และข้อเสนอแนะในการเขียนตำราและบทความ วิชาการการเกษตร," ใน แนวทางการเขียนตำราและบทความทางวิชาการ (กรุงเทพฯ: สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๓๒-๓๓.

ให้รายละเอียดในเมื่อปกนอกขาดหายไป หน้าปกในนี้อาจมีแผ่นเดี่ยวหรือสองสามแผ่นก็ได้

หน้าลิขสิทธิ์ (Copyright Page) เป็นด้านหลังของหน้าปกใน เป็นหน้าที่บอกว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของหนังสือเล่มนั้น หนังสือเล่มนั้นพิมพ์มาแล้วกี่ครั้ง แก้ไขแล้วกี่ครั้ง บอกที่อยู่ของผู้จัดพิมพ์และผู้ทรงสิทธิ์ทางลิขสิทธิ์

ในปัจจุบันบนหน้าลิขสิทธิ์จะมีการทำบัตรรายการขณะตีพิมพ์ (Cataloging in Publication) ปรากฏอยู่ด้วย เพื่อช่วยให้การทำบัตรและจัดหมู่หนังสือเป็นระบบเดียวกัน การทำบัตรรายการลงบนหน้าลิขสิทธิ์นี้ ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกันได้เริ่มจัดทำขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ ชื่อชุดหนังสือ หัวเรื่อง และให้เลขหมู่ตามระบบการจัดหมู่ของรัฐสภาอเมริกัน (LC Classification System) เลขหมู่ตามระบบทศนิยมของดิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) และเลขหนังสือสากล (International Standard Book Number = ISBN)^๑ (Bohdan S. Wynar 1976: 371.) รายละเอียดเหล่านี้จะปรากฏบนหน้าลิขสิทธิ์คล้ายกับที่ปรากฏบนบัตรรายการ ปัจจุบันนี้มีสำนักพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาประมาณหนึ่งพันแห่งที่ร่วมในโครงการนี้ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์แก่ห้องสมุดที่ได้รับหนังสือนั้น เพราะทำบัตรรายการได้ทันที

คำนำ (Preface หรือ Foreword) เป็นส่วนที่ผู้แต่งหนังสือ หรือผู้รวบรวมเขียนขึ้นเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ ขอบเขตของหนังสือที่แต่งขึ้น หรืออธิบายวิธีการที่จะได้มาซึ่งวัตถุหรือวิธีการที่ช่วยให้หนังสือเป็นรูปเล่ม รวมทั้งคำขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในการผลิตหนังสือเล่มนั้น หนังสือที่มีบรรณาธิการ หรือหน่วยงานจัดพิมพ์ ก็อาจมีคำนำของบรรณาธิการ หรือเจ้าของหน่วยงานก่อนคำนำของผู้แต่ง

สารบัญหรือสารบัญ หรือสารบัญเรื่อง (Contents) เป็นรายการบัญชีเรื่องเรียงลำดับตามเนื้อหาในแต่ละบทพร้อมทั้งหน้า เพื่อกำหนดความสะดวกให้แก่ผู้อ่านในการเปิดดูได้ง่าย ทำให้ทราบว่าเรื่องใดอยู่หน้าใด และช่วยให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องด้วย

^๑Bohdan S. Wynar, Introduction to Cataloging and Classification, 5 th ed. (Littleton: Libraries Unlimited, 1976), p. 371.

สารบัญภาพ (Table of Illustrations) หรือ (List of Illustrations) หนังสือบางเล่ม ภาพเป็นส่วนสำคัญของหนังสือ จึงจำเป็นต้องมีสารบัญภาพด้วย สารบัญภาพนี้มีลักษณะเดียวกับสารบัญเรื่อง เป็นบัญชีภาพเรียงตามลำดับภาพที่ปรากฏก่อนหลังในตัวเล่มหนังสือ

เนื้อเรื่อง (Contents) คือ ส่วนที่เป็นเนื้อหาของหนังสือ การออกแบบเลือกตัวหนังสือ การวางหน้าเป็น เรื่องสำคัญ ต้องให้เหมาะสมกับผู้อ่านและสภาพการใช้ ต้องมีคุณสมบัติในการอ่านง่าย-ยากในตัวหนังสือ (Legibility) สูง ลักษณะตัวหนังสือนี้จะต้องรักษาเป็นแบบอย่างเดียวกันตลอดเล่ม การแบ่งบทตอนในเนื้อหาใช้ตัวอักษรย่อให้เห็นชัด รวมทั้งสิ่งที่ควรเน้นในเนื้อหาด้วย

บรรณานุกรมหรือหนังสืออ้างอิง (Bibliographies หรือ References) เป็นรายละเอียดบรรณานุกรมของหนังสือที่ผู้แต่งนำมาอ่านเพื่อเรียบเรียงหนังสือที่เขียน เป็นส่วนที่อ้างอิงในเนื้อเรื่องว่าตอนไหนนำมาจากหนังสือเล่มใด ใครแต่ง พิมพ์เมื่อใด และหน้าที่เท่าไร ส่วนนี้นับเป็นส่วนสำคัญของหนังสือทางวิชาการ การลงรายละเอียดบรรณานุกรมนี้มีแบบแผนในการลงอยู่หลายแบบ แล้วแต่ผู้เขียนจะเลือกใช้ และจะต้องใช้แบบเดียวกันทั้งเล่ม

(ประภาวดี สิงสนธิ ๒๕๒๔ : ๒๕-๒๕๖)

สำหรับหนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้มีการประชุมร่วมกันในระดับนานาชาติ เพื่อตกลง การใช้แบบการลงบรรณานุกรมในวารสาร ให้เป็นแบบเดียวกัน ซึ่งอนุโลมให้ใช้กับหนังสือได้ด้วย หนังสืออ้างอิงหรือบรรณานุกรมนี้อาจจัดไว้อยู่ท้ายบท ท้ายตอนหรือภาค หรือจะนำมารวมไว้ท้ายเล่มก็ได้ ปกติส่วนที่เป็นบรรณานุกรมนี้ มักจะใช้ตัวพิมพ์เล็กเพื่อการประหยัดเนื้อที่ เพราะผู้ที่อ่านส่วนนี้จะต้องเป็นผู้ที่สนใจจริง ๆ สำหรับการเรียงลำดับอาจเรียงลำดับตามตัวอักษร หรือเรียงลำดับการอ้างอิงในเนื้อหา

ประภาวดี สิงสนธิ, "รูปแบบการอ้างอิง," ใน การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๔๑-๒๕๖.

^๒Edward Ruth, "New Forms for References," British Medical Journal 1 (23 June 1979): 1697-1698.

ภาคผนวก (Appendix) หนังสือบางชนิดจำเป็นต้องมีคำชี้แจงประกอบในเนื้อหา จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจดีขึ้น หรือให้ข้อมูลที่จำเป็น เพื่อความสมบูรณ์ของหนังสือ แต่ไม่สะดวกที่จะเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหา ภาคผนวกอาจจะเป็นตาราง รายชื่อบุคคลสำคัญ ข้อมูลทางสถิติ ฯลฯ

อภิธานศัพท์ (Glossary) หนังสือน้อยเล่มจะมีอภิธานศัพท์หรืออธิบายศัพท์ อภิธานศัพท์เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือที่ใช้ศัพท์ต่างประเทศ หรือศัพท์วิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องการคำจำกัดความ หรืออธิบายความหมาย

ดรรชนี (Index) เป็นส่วนสำคัญของหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือทางวิชาการ เป็นการรวมหัวข้อย่อยละเอียดของเรื่องหรือเนื้อหาในหนังสือที่มาจัดเรียงลำดับกันตามตัวอักษร พร้อมทั้งบอกเลขหน้าหนังสือให้ทราบว่าเรื่องนั้น ๆ จะอ่านได้จากหน้าใดบ้างในหนังสือ นั้น เป็นเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่าน ดรรชนีและสารบัญเรื่องมักมีหัวข้อสัมพันธ์กัน

หนังสือตำราแพทย

007172

ในบรรดาสังพิมพ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หนังสือตำรานั้น เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีความสำคัญชนิดหนึ่ง แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. หนังสือตำรา (Textbooks) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาในวิชาอย่างกว้าง ๆ เขียนขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษา เนื้อหาอาจมีเรื่องง่าย ๆ หรือเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน มักจะใช้เป็นตำราเบื้องต้น แนะนำเนื้อหาในวิชา เพื่อนำไปสู่แหล่งข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงขึ้นไป

๒. หนังสือตำราชั้นสูง (Treatises) เป็นหนังสือที่ให้เนื้อหาที่เป็นระบบและลึกซึ้งขึ้น ให้ทฤษฎีของวิชาโดยค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ หนังสือประเภทนี้มักเขียนโดยผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ คน และเนื้อหามักถูกค่าใช้เป็นแหล่งอ้างอิงได้ ในการจัดทำหนังสือประเภทนี้

^๑Helen E. Haines, Living with Books: The Art of Book Selection, 2d ed., (New York: Columbia University Press, 1950), pp. 163-184.

^๒กำธร สติรกุล, "การออกแบบและการวางหน้าหนังสือเล่ม," ใน หนังสือและการพิมพ์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕), หน้า ๑๖๘-๑๗๐.

ต้องใช้เวลานาน

๓. หนังสือวิชาการเฉพาะ (Monographs) เป็นหนังสือประเภทที่มีเนื้อหาสาระว่าด้วยหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งในวงสาขาเฉพาะที่แคบของ ให้ข้อมูลที่สมบูรณ์อย่างละเอียดในเนื้อหาวิชานั้น เขียนโดยผู้เชี่ยวชาญและมีเอกสารอ้างอิง^๑

สำหรับในวงการแพทย์ วรรณกรรมทางการแพทย์ คือ วรรณกรรมที่แพทย์ หรือนักวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ผลิตออกมาเพื่อเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการรักษา และการทดลอง หรือค้นคว้าวิจัย วรรณกรรมนี้ออกมา ในรูปสิ่งตีพิมพ์ประเภทต่าง ๆ จัดแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ หนังสือและวารสาร

สิ่งพิมพ์ทางการแพทย์ ซึ่งจัดอยู่ในประเภทหนังสือ ยังแยกออกเป็นประเภทย่อยได้ดังนี้ หนังสือตำรา (Textbooks) หนังสือวิชาการเฉพาะ (Monographs) คู่มือ (Manuals) รวบรวมงานการประชุม (Symposia) และหนังสือวิจารณ์ (Reviews)^๒

หนังสือตำรา (Textbooks) ความหมายทางการแพทย์ คือ หนังสือที่มีหัวข้อความรู้ที่ทันสมัยในสาขาโรคเฉพาะทางสาขาใดสาขาหนึ่ง โดยทั่วไปแล้วนักศึกษาแพทย์เป็นผู้ใช้หนังสือตำราเป็นส่วนใหญ่ แต่หนังสือตำราก็ยังเป็นประโยชน์ต่อแพทย์ที่ปฏิบัติการรักษาในด้านใช้อ้างอิงอีกด้วย ในปัจจุบันที่การแพทย์ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างมากทำให้เกิดสาขาความชำนาญเฉพาะโรคแยกย่อยเพิ่มขึ้น หนังสือตำราก็มีแนวโน้มที่จะมีเนื้อหาวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน

หนังสือวิชาการเฉพาะ (Monographs) คือ หนังสือซึ่งรวมข้อคิดเห็นและวิจารณ์จากเอกสารประเภทต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ รวมทั้งมีข้อคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้แต่งหนังสือเล่มนั้นอยู่ด้วย

^๑C. C. Parker and Turley R. V., Information Sources in Science and Technology (London: Butterworths, 1975), pp. 60-61.

^๒Louise Montgomery Cross, "Books: Classification of Books," in The Preparation of Medical Literature (Philadelphia: J. B. Lippincott, 1959), pp. 8-9.

ประวัติและวิวัฒนาการหนังสือตำราแพทย์ต่างประเทศ

ในประวัติการแพทย์นั้น การแพทย์สมัยกรีกและโรมันถือกันว่าเป็นต้นกำเนิดของการแพทย์แผนปัจจุบันของซีกโลกตะวันตก ตำราแพทย์สมัยเริ่มแรกมักจะเขียนขึ้นจากประสบการณ์และจดบันทึกไว้โดยอาศัยการคัดลอกสืบต่อกันมาเป็นทอด ๆ บางครั้งสิ่งที่บันทึกไว้เป็นสิ่งที่ผิด แต่ก็ยังมีผู้เชื่อถือกันเป็นระยะเวลาานาน ตัวอย่างเช่น ความเชื่อของกาลเลน (Galen) ศัลยแพทย์มีชื่อในสมัยอาณาจักรโรมันที่ว่าหนองเป็นของบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิด ทำให้ความรู้ทางศัลยศาสตร์ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรในยุคนั้น^๑ ในยุคที่เริ่มนำวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการรักษา บางครั้งการค้นพบใหม่ ๆ ไปขัดกับความเชื่อเก่า ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนผู้ค้นพบต้องเลิกไปโดยเฉพาะในยุคกลาง ซึ่งเป็นยุคที่ศาสนจักรมีอิทธิพลมาก อย่างไรก็ตามก็ตีตำราในระยะต้น ๆ จะเป็นตำราทางกายวิภาคศาสตร์ เพราะเป็นพื้นฐานของวิชาแพทย์ส่วนมาก ตำราแพทย์ชิ้นแรก ๆ เพิ่งมีแพร่หลายมากขึ้นในศตวรรษที่ ๑๕ ซึ่งเป็นสมัยที่ฟื้นฟูศิลปวิทยาการและมีการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ขึ้น

เอกสารทางการแพทย์ชิ้นแรก ๆ ภายหลังจากที่มีการพิมพ์เกิดขึ้น เป็นประเภทเอกสารแผ่นหรือจุลสาร ต่อมาเมื่อเอกสารแผ่น ๆ นี้มีจำนวนหน้ามากขึ้นจึงพัฒนามาเป็นหนังสือเล่ม ได้มีการนำตำรา ที่คัดลอกมาเป็นทอด ๆ และที่เขียนขึ้น เพื่อใช้สอนตามวิทยาลัยแพทย์ต่าง ๆ ในสมัยก่อนมาพิมพ์เป็น เล่ม

หนังสือที่ถือว่าเป็นหนังสือแพทย์ที่ตีพิมพ์เป็นเล่มแรก ปรากฏอยู่เป็นบทที่ ๕ ของสารานุกรมชื่อ เด แซร์โมนูม โพรพริเอตาเต เซอ เด อูนีแวร์โซ (De Sermonum Proprietate Seu de Universo) เขียนโดย ราบานุส เมารุส (Rabanus Maurus) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการรักษาโรค พิมพ์ที่เมืองสตราสบูร์คในปี ค.ศ. ๑๔๖๗ เจสส์พ (Jessup)

^๑สุด แสงวิเชียร, บุคคลในประวัติศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน (ตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงสมัยฟื้นฟูของยุโรป (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘.

ได้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ และพิมพ์ใหม่ในปี ค.ศ. ๑๙๓๔^๑ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๔๖๗ ผลงานของ กุลิเอลมุส เด ซาลิเซโต (Gulielmus de Saliceto) ศัลยแพทย์ที่มีชื่อในสมัย ศตวรรษที่ ๑๓ ชื่อ เด ซาลูเตเต คอร์ปอริส (De Salute Corporis) ได้ถูกนำมาตีพิมพ์ ๒ ครั้ง เป็นผลงานที่ได้รับการยกย่องมาก ในปี ค.ศ. ๑๔๗๐ นิโคลาส เจนเซน (Nicholas Jensen) ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ ลิเบร์ เซวิตอริส (Liber Servitoris) เขียนโดย อัลบูคาลิส Albucasis) ชาวอาหรับผู้ได้รับสมญาว่าเป็นผู้ยกระดับวิชาศัลยกรรมในสมัยศตวรรษที่ ๑๓ และในปีเดียวกันนี้ เจนเซนได้พิมพ์หนังสือชื่อ แอนติโดโตรียม (Antidotorium) ผลงานซึ่งเป็นที่นิยมกันมากของวิทยาลัยแพทยชาเลอโรโน (School of Salerno)

ในปี ค.ศ. ๑๔๗๒ โยฮัน บามเลอร์ (Johann Bamler) ได้พิมพ์หนังสือแพทย์ เป็นภาษาเยอรมันเล่มแรกชื่อ รีกิเมเน ซานิตาติส คอยท์ (Regimen Sanitatis Deutsch) หนังสือเล่มนี้ได้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาต่าง ๆ และได้รับการตีพิมพ์ต่อมามากกว่า ๒๕๐ ครั้ง

หนังสือแพทย์ที่เป็นภาษาอิตาลีเล่มแรกชื่อ ลา ชิโรเซีย วุลการ์เมนโต ฟาตา (La Ciroxia Vulgarmento Fata) เขียนโดย กุลิเอลโม เด ซาลิเซโต พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๔๗๔ นับเป็นหนังสือทางศัลยกรรมที่พิมพ์เป็นเล่มแรกด้วย^๒

หนังสือแพทย์ที่เป็นภาษาฝรั่งเศสเล่มแรกชื่อ ชิรุร์เจีย มัจญา (Chirurgia Magna) ของ กียี เดอ โฮลิแอค (Guy de Choliac) ผู้เป็นแพทย์ที่มีความชำนาญทั้งทางยาและผ่าตัด หนังสือเล่มนี้เขียนจากความชำนาญและการสังเกต จึงได้รับการยกย่องอย่างสูงว่า นับแต่สมัย อิปโปเครติส แล้วไม่มีหนังสือทางศัลยกรรมเล่มใดที่เขียนโดยแจ่มแจ้งเท่า^๓ หนังสือเล่มนี้

^๑William K. Beatty, "Medical Literature," in Encyclopedia of Library and Information Science, ed. Allen Kent 17 (1976):

^๒Ibid.

^๓สุด แสงวิเชียร, บุคคลในประวัติ . . . , หน้า ๔๖-๔๗.

เขียนเป็นภาษาลาติน และพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๔๗๔ เป็นที่นิยมใช้กันต่อมา จนถึงศตวรรษที่ ๑๖

หนังสือเล่มแรกที่ตีพิมพ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ เริ่มพัฒนาปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ ในศตวรรษที่ ๑๖ นี้ เช่น หนังสือทางจักษุวิทยาเล่มแรก เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับการรักษาตา (De Oculis Eorumque) เขียนโดย เบนเนวโต กราซซี (Bennevuto Grazzi) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๔๗๑ มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. ๑๕๒๔ หนังสือกุมารเวชศาสตร์เล่มแรกชื่อ เด อินฟานซีอุม แกริตติดิอุม เอต เรมิดิส (De Infantium Aegritudinibus et Remidies) เขียนโดย เดอ ดอนดิส (De Dondis) ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๔๘๐ ส่วนทางด้านเภสัชวิทยา เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพรเล่มแรกชื่อ เฮร์บิรียม (Herbirium) ของ อปุลิดุส (Apulidus) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๔๘๑ เนื้อหาอันหลังไปในศตวรรษที่ ๔ ซึ่งเขียนโดยอินเตียนแดงเผ่าแอสแทค และได้รับการแปลเป็นภาษาลาตินโดยเผ่าแอสแทค ชื่อ ฮวน บาดิอานุส (Juannes Badianus) ในปี ค.ศ. ๑๕๔๒ ในปี ค.ศ. ๑๕๒๔ มีผู้นำหนังสือเล่มนี้ไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ และฉบับพิมพ์ปี ๑๙๔๐ มีภาพสีประกอบด้วย^๑

ในช่วงศตวรรษนี้เป็นศตวรรษที่เชื่อมสมัยกลางกับสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของตำราเขียนเป็นภาษาลาตินเป็นส่วนใหญ่ และมีฉบับแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ในเวลาต่อมา ตำราที่เขียนและพิมพ์ขึ้นมักมีภาพเล็ก ๆ ประกอบ ทำให้ดูรูปแล้วพอทำให้เกิดความเข้าใจถึง กิจการแพทย์ในสมัยนั้นได้ ภาพประกอบนี้เป็นภาพขาวดำ แต่ภาพเกี่ยวกับส่วนประกอบของร่างกาย ยังหายากมาก มักมี ๕ ภาพด้วยกัน คือ แสดงกระดูก กล้ามเนื้อ หลอดเลือด ประสาท และ อวัยวะภายใน^๒

เมื่อการพิมพ์พัฒนาขึ้น หนังสือแพทย์ก็ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว และทวีจำนวน มากขึ้นด้วยในระยะศตวรรษต่อมา

^๑Beatty, "Medical Literature," p. 404.

^๒ดูต แสงวิเชียร, บุคคลในประวัติ . . ., หน้า ๕๒.

วรรณกรรมแพทย์ในช่วงศตวรรษที่ ๑๖ ถึงศตวรรษที่ ๑๙ ได้สะท้อนให้เห็นประวัติ การค้นพบ หรือวิวัฒนาการของสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ บุคคลสำคัญที่นับได้ว่าเป็นบิดาของวิชา กายวิภาคศาสตร์ปัจจุบัน คือ อังเดรส์ เวซาลิอุส (Andre Vesalius) งานชิ้นสำคัญที่ทำให้ เวซาลิอุสมีชื่อเสียงรุ่งโรจน์จนถึงปัจจุบัน ได้รับการพิมพ์ ครั้งแรกในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๕๔๓ ชื่อ หน้าที่ส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์ (De Humani Corporis Fabrica) ในหนังสือเล่มนี้ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับ เรื่องกระดูกและหลอดเลือดดำ หลอดเลือดแดง ที่ต่างไปจาก กาลเลน (Galen) แพทย์ผู้มีชื่อเสียงของอาณาจักรโรมันใต้กล่าวไว้และเป็นที่ยอมรับมาเกือบ ๑,๐๐๐ ปี หนังสือเล่มนี้ได้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ และทำภาพประกอบอย่างสวยงามอีกครั้งหนึ่ง^๑ ทางด้านสูติศาสตร์ ได้มีตำราชื่อ ดี ชวานเกิร์ม ฟราเวน อุนด์ เฮบาเมน ราชการ์เทิน (De Swangerm Frauen und Hebammen Reszgarten) มีภาพประกอบโดยใช้แม่พิมพ์ไม้ หนังสือเล่มนี้เป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางได้รับการตีพิมพ์ถึงกว่า ๔๐ ครั้ง เป็นภาษาดัตช์ เชิดโกสโลวาเกีย ฝรั่งเศส ลาดิน และอังกฤษ^๒

หนังสือตำราทางสรีรวิทยาเล่มแรกชื่อ เด นาตูราลี ปาร์เต เมดิซีน (De Naturali Parte Medicinae) เขียนโดย ฌอง แฟร์เนล (Jean Fernel) พิมพ์ในปารีส เมื่อปี ค.ศ. ๑๕๔๒ และในศตวรรษนี้ชาวฝรั่งเศสชื่อ อังบรอซ ปาเร (Ambroise Pare) เป็นศัลยแพทย์ที่มีชื่อเสียงของศตวรรษ ได้เขียนถึงการค้นพบการรักษาแผลด้วยวิธีใหม่แทนการใช้น้ำมันเคียด หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงการรักษาโรคอื่นโดยวิธีศัลยกรรมไว้หลายเรื่อง งานของท่านได้ถูกนำไปแปลเป็นภาษา ดัตช์ อังกฤษ ญี่ปุ่น ลาดิน^๓

^๑L. J. Rather, "Systematic Medical Treatises from the Ninth to the Nineteenth Century: The Unchanging Scope and Structure of Academic Medicine in the West," Clio Medica 11 (1967): 296.

^๒Beatty, "Medical Literature," p. 405.

^๓Rather, "Systematic Medical Treatises . . .," p. 296.

ทางด้านกุมารเวชศาสตร์ หนังสือภาษาอังกฤษเล่มแรกคือ เดอะ บุค ออฟ ชินเดรน (The Book of Children) เขียนโดย โทมัส แพร์ (Thamas Phaire) สำหรับในศตวรรษที่ ๑๗ การค้นพบและหนังสือตำราในวิชาใหม่ที่สำคัญควรกล่าวถึง ได้แก่ ในปี ค.ศ. ๑๖๑๔ ซังโตริโอ ซังโตริอุส (Sanctorio Samctorius) ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งจากผลการศึกษาทางสรีรวิทยาของเมตะบอลิซึม โดยใช้เทอร์โมมิเตอร์ และนาฬิกาจับเวลาการหายใจ ผลงานนี้ชื่อ เด สตาติกา เมดิซินา (De Statica Medicina) ได้รับการตีพิมพ์อีก ๒๐ กว่าครั้งในเวลาต่อมา ส่วนหนังสือที่นับว่าเด่นที่สุดในศตวรรษนี้ ได้แก่ เด โมตุ คอร์ดิส (De Motu Cordis) เพราะเป็นการค้นพบเกี่ยวกับการไหลเวียนของเลือดในร่างกาย โดยวิลเลียม ฮาร์วี (William Harvey) หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๖๒๘ มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาดัตช์และภาษาอังกฤษ รวมทั้งวิทยาลัยแพทยมีชื่อเสียงในขณะนั้นหลายแห่งได้นำไปตีพิมพ์ ในศตวรรษนี้ยังมีหนังสือทางด้านนิติเวชศาสตร์เกิดขึ้นด้วย เป็นหนังสือว่าด้วยปัญหาแพทยและกฎหมาย (Questiones Medico-Legales) มีความยาว ๔ เล่มจบ เขียนโดย เปาโล ซัคคิอาส (Paolo Zacchias) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๖๓๑-๑๖๖๑ หนังสือในสาขาวิชาที่ปรากฏใกล้เคียงกัน ได้แก่ เวชศาสตร์เขตร้อน อเล็กโซ เด อเบรอุ (Alexo de Abreu) ผู้วางรากฐานวิชา ได้เขียน ตราตาโต เด ลาส ซิเวเต เอนแฟร์เมตาเดส (Tratado de las Siete Enfermedades) บรรยายเกี่ยวกับโรคไข้กาฬนวงแอนและโรคตับอักเสบจากเชื้ออะมีบา นอกจากนี้ยังมีบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่ง คือ โทมัส ซัยเดนแฮม (Thomas Sydenham) ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับโรคเก๊าท์ ฮิสทีเรีย และไข้ชนิดต่าง ๆ ใน ตราตาอุส เด โปดากรา เอต ฮัยโดรอป (Tractadus de Podagra et Hydrope) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๖๘๓ และฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษเล่มที่ดีที่สุด แปลโดย อาร์ จี ราธัม (R. G. Ratham) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๘๔๘^๑

^๑Beatty, "Medical Literature," pp. 408-411.

ในศตวรรษที่ ๑๘ ตำราโรคผิวหนังภาษาอังกฤษที่ปรากฏเป็นเล่มแรกชื่อ เด มอร์บิส ฤณานิส (De Morbis Cutanis) แต่งโดย ดาเนียล เทอร์เนอร์ (Daniel Turner) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๑๔ ระยะต้นศตวรรษที่ ๑๘ นี้ ตำราทางกายวิภาคศาสตร์ นับว่าก้าวหน้าขึ้นไปอีก ดังจะเห็นได้ว่ามีหนังสือภาพที่ได้ออกมาหลายเล่ม ตัวอย่างเช่น กายวิภาคศาสตร์ของร่างกายนมนุษย์ (The Anatomy of Human Body) จัดทำโดย วิลเลียม เชสเซลเดน (William Cheselden) พิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๗๑๓ และมีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษและเยอรมัน พร้อมทั้งพิมพ์ใหม่อีก ๑๐ ครั้ง อีกเล่มหนึ่งของเชสเซลเดน คือ ออสติโอกราเฟีย (Osteographia) เป็นหนังสือภาพกระดูกคนและกระดูกสัตว์ พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๓๓ นักกายวิภาคศาสตร์อีกท่านที่ได้ผลิตตำราโดยใช้วิธีทางเทคนิคเข้าช่วยในการทำภาพประกอบ คือ เบอห์นฮาร์ด ซิลฟรึท อัลบิโนส (Bernhard Siegfried Albinus) ได้ใช้ทุนสูงมากในการทำภาพประกอบ หนังสือภาพของกล้ามเนื้อร่างกายนมนุษย์ (Tabulae Sceleti Musculorum Corporis Morborum) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๔๗ สำหรับหนังสือภาพกายวิภาคศาสตร์ที่สวยงามที่สุดเท่าที่เคยพิมพ์ในยุคนั้นมีคำบรรยายทั้งภาษาลาตินและภาษาอังกฤษ ชื่อ หนังสือภาพกายวิภาคศาสตร์ของมดลูก (Anatomia Uteri Gravidi Tabulis) ของ วิลเลียม ฮันเตอร์ (William Hunter) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๗๔^๑

ตำราในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เพิ่งคลี่คลายขยายตัวในระบะศตวรรษที่ ๑๘ ที่สำคัญคือ ตำราโรคล็กปิดล็กเปิด (A Treatise of the Scurvy) ของ เจมส์ ลินด์ (James Lind) เป็นตำราที่ได้รับความนิยมในฐานะที่เป็น เรื่อง เกี่ยวกับปัญหาใหญ่ของกองทัพเรือ พ่อค้าและผู้เดินเรือในสมัยนั้น หนังสือเล่มนี้พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๕๓ ส่วนหนังสือที่นับว่าเป็นวรรณกรรมทางการแพทย์ที่เป็นอมตะคือ เด เซดิบัส เอต เกาซิส มอร์โบรัม (De Sedibus et Causis Morborum) ของ จิโอวานนี มาติสสา มอร์กากัญญี (Giovanni Matissa Morgagni) ศาสตราจารย์วิชากายวิภาคศาสตร์ของวิทยาลัยแพทย์ปาด้ว ผลงานนี้นับเป็น

^๑Ibid.

รากฐานของวิชาพยาธิ-กายวิภาคศาสตร์สมัยใหม่ มอร์กาญญีได้เขียนขึ้นจากผลการตรวจศพ และบันทึกทางการแพทย์ของผู้ป่วย งานชิ้นนี้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ ในปี ค.ศ. ๑๗๖๔ นอกจากนี้ผลงานของจอห์น ฮันเตอร์ (John Hunter) เกี่ยวกับโลหิต การอักเสบ และบาดแผลกระสุนปืน (A Treatise on the Blood, Inflammation and Gunshot Wounds) พิมพ์ออกมาในปี ค.ศ. ๑๗๕๔ ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางถูกนำไปแปลและตีพิมพ์อีกหลายครั้ง เช่นเดียวกับ ตำรากามโรค (A Treatise on the Venereal Disease)^๑

การค้นพบที่สำคัญในปลายศตวรรษที่ ๑๘ ได้แก่ การค้นพบวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษ โดย เอ็ดเวิร์ด เจนเนอร์ (Edward Jenner) เจนเนอร์ได้บันทึกการค้นพบนี้ไว้ใน An Inquiry into the Causes and Effects of the Variolae Vaccinae พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๗๘๘ นับเป็นหนังสือเล่มแรกที่กล่าวถึงการสร้างภูมิคุ้มกันโรค เป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมแพร่หลายและถูกนำไปตีพิมพ์ตามประเทศต่าง ๆ ในเวลาไล่เลี่ยกัน^๒

นอกจากวรรณกรรมประเภทหนังสือแล้ว ย่างปลายศตวรรษที่ ๑๘ ยังได้มีวรรณกรรมทางแพทย์ ประเภทวารสารอีกประเภทหนึ่ง วารสารนี้เป็นสื่อกลางในการติดต่อข่าวสารในวงวิชาการระหว่างแพทย์ในประเทศต่าง ๆ ได้รวดเร็วกว่าหนังสือตำรา เพราะมีกำหนดระยะเวลาออกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในระยะศตวรรษต่อมา ส่วนหนังสือตำราเป็นเล่มเหมือนแหล่งประมวลผลงานการค้นคว้าวิจัยที่ปรากฏในวารสารไว้ด้วยกัน นับว่าเป็นการพัฒนาขึ้นอีกขั้นหนึ่ง^๓

^๑Rather, "Systematic Medical Treatises . . .," P. ๒๒๔.

^๒Beatty, "Medical Literature," P. ๕๑๔.

^๓Ibid., P. ๔๑๓.

สำหรับศตวรรษที่ ๑๙ มีหนังสือแพทย์ภาษาอังกฤษเล่มหนึ่งที่มีคุณค่าสมควรได้รับการยกย่อง คือ หนังสือทางด้านกายวิภาคศาสตร์ ของเฮนรี เกรย์ (Henry Gray) ชื่อ อนาโตมิ เดสคริปทีฟ แอนด์ เซอร์จิคัล (Anatomy Descriptive and surgical) ฉบับพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๘๕๘ โดยมี เฮนรี คาร์เตอร์ (Henry Carter) เป็นผู้จัดประกอบ หนังสือเล่มนี้นับเป็นตำราที่ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำที่ในอเมริกา ๒๕ ครั้ง และอังกฤษ ๓๕ ครั้งตามลำดับ^๑

ปรากฏการณ์ใหม่ในด้านตำราแพทย์ในศตวรรษนี้ คือ เริ่มมีหนังสือเป็นชุด มีเนื้อหาเฉพาะเกิดขึ้นตัวอย่างที่สำคัญคือ เรื่อง สันนิบาต (An Essay on Shaking Palsy) ของ เจมส์ ทาร์กินสัน (James Tarkinson) หนังสือเล่มนี้พิมพ์โดย วิทติงแฮมและโรว์แลนด์ ในลอนดอน เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๑๗ สมาคมแพทย์อเมริกันได้นำไปพิมพ์ในงานฉลอง ๑๐๐ ปี

เลนเนต (Lenet) ได้ประดิษฐ์เครื่องตรวจฟัง (Stethoscope) ขึ้นในศตวรรษนี้และเขียนหนังสือเกี่ยวกับเครื่องมือในการตรวจฟัง (De L' Auscultation Mediate) ในปี ค.ศ. ๑๘๑๙ เป็นหนังสือที่มีอิทธิพลของศตวรรษ หนังสือนี้ได้รับการตีพิมพ์ในฝรั่งเศส ๔ ครั้ง เบลเยียม ๒ ครั้ง อังกฤษ ๒ ครั้ง อเมริกา ๕ ครั้ง เยอรมัน ๓ ครั้ง อิตาลี ๑ ครั้ง และต้นฉบับได้รับการพิมพ์อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. ๑๘๖๒^๒

ในระหว่างศตวรรษที่ ๑๙ นี้วรรณกรรมทางด้านแพทยศาสตร์หลาย ๆ สาขาได้ขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว กาสปาร์ วิสตาร์ (Caspar Wistar) เขียนตำรากายวิภาคศาสตร์ ชื่อ ซิสเต็ม ออฟ อนาโตมิ (System of Anatomy) พิมพ์ปี ค.ศ. ๑๘๑๑-๑๘๑๔ มี ๒ เล่มจบ เบนจามิน สมิธ บาร์ตัน (Benjamin Smith Barton) เขียนตำราทางพฤกษศาสตร์ ในปี ค.ศ. ๑๘๑๒ ซึ่งถือเป็นตำราสรรพคุณยาเล่มแรก หนังสือทางศัลยศาสตร์เล่มสำคัญเล่มแรกคือ เอลเมนทัล ออฟ เซอร์เจอรี (Elements of Surgery) โดย จอห์น ดอร์ซีย์ (John Dorsey) ในปี ค.ศ. ๑๘๑๓ ทางด้านสูติศาสตร์มีหนังสือทางทฤษฎีและสูติศาสตร์ภาคปฏิบัติ (Compendium of the Theory and Practice of Midwifery) ในปี ค.ศ. ๑๘๑๗

^๑Beatty, "Medical Literature," p. 414.

^๒Ibid., p. 415.

ของ ซามูเอล มาร์ค (Samuel Mark)

ทางจิตเวชศาสตร์ หนังสือซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นตำราเล่มสำคัญในวิชาแขนงนี้ด้วย คือ เมดิกัล อินเควรี่ แอนด์ ออบเซอร์เวชัน อพอน เดอะดีซีส ออฟ เดอะ ไมนด์ (Medical Inquiry and Observations upon the Diseases of the Mind) ของ เบนจามิน รัช (Benjamin Rush) ในปี ค.ศ. ๑๘๑๒ วิลเลียม โบมอง (William Beaumont) เขียน เอกซีเพอริเมน อิน ไดเจสชัน (Experiment in Digestion) เป็นตำราทางด้านระบบทางเดินอาหารจากการค้นหาสาเหตุในคนไข้ของท่าน ผลงานชิ้นนี้มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาเยอรมัน ในปี ค.ศ. ๑๘๓๔ มีการถ่ายสำเนาต้นฉบับ ปีค.ศ. ๑๘๓๓ มาพิมพ์เป็นเล่มขึ้นในปี ค.ศ. ๑๘๒๙^๑

นอกจากนี้ตำราทางกายวิภาคศาสตร์ของ ซามูเอล เดวิด กรอส (Samuel David Gross) ก็เป็นตำราที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งผู้แต่งหนังสือแพทย์ของอเมริกาและอังกฤษ ได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการแต่งหนังสือทางพยาธิวิทยาต่อมา^๒

ในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ หนังสือมีแนวโน้มสำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรกมีลักษณะครอบคลุม และให้รายละเอียด ตัวอย่างที่ดี ได้แก่ หนังสือตำราแพทย์ของเยอรมัน เป็นคู่มือทางพยาธิวิทยา กายวิภาควิทยา และพยาธิวิทยาคลินิก (Handbuch der Speziellen Pathologischen Anatomie und Histologie) พิมพ์โดย สปริงเกอร์ แห่งเบอร์ลิน ในปี ค.ศ. ๑๙๒๔-๑๙๒๕ เป็นหนังสือ ๑๒ เล่มจบ ส่วนอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นแนวโน้มนี้คือ จะมีผู้แต่งหลาย ๆ คนร่วมกันแต่ง ตัวอย่างเช่น ซิสเต็ม ออฟ ออฟทัลโมโลยี (System of Ophthalmology) ของ ดยุก-เอลเดอร์ (Duke-Elder) ความยาว ๑๕ เล่มจบ เริ่มจากปี ค.ศ. ๑๙๕๔ และเล่มที่ ๑๔ พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒

แนวโน้มประการที่สอง คือ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเป็นชุดวรรณกรรมชั้นสูง ตัวอย่างของแนวโน้มนี้คือ เลอ บัคเทรีโอฟาจ (Le Bacteriophage) ของ

^๑Ibid.

^๒Rather, "Systematic Medical Treatises . . .," p. 300.

เฟลิกซ์ เดอแรล (Felix D' Herelle) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ ในช่วงครึ่งศตวรรษแรกยังมีหนังสือประเภทคนเดียวแต่งหลายเล่มจบอยู่ เช่นหนังสือของ เฮนรี เฮด (Henry Head) เกี่ยวกับความผิดปกติของการพูด (Aphasia and Kindred Disorders of Speech) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในปี ค.ศ. ๑๙๒๖ ซึ่งปัจจุบันยังคงมีพิมพ์ซ้ำในปี ค.ศ. ๑๙๖๓

อนึ่ง ในการผลิตหนังสือตำราแพทย์ของศตวรรษที่ ๒๐ ได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ทำให้สิ่งพิมพ์ทวีจำนวนอย่างรวดเร็ว ในบรรดาส่งพิมพ์เหล่านี้ โครงการผลิตสิ่งพิมพ์ของโครงการอนามัยโลกได้ผลิตสิ่งพิมพ์ที่มีค่าให้แก่วงการแพทย์เป็นอย่างมากในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ นี้^๑

เอกสารสิ่งพิมพ์ในศตวรรษนี้หลาย ๆ อย่างมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไป หนังสือก็เช่นกัน กำลังจะเปลี่ยนในด้านรูปแบบ หนังสือตำราแบบโปรแกรมมีอยู่ให้เห็นมากขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน ขึ้นต่อไป ซึ่งอยู่ในระหว่างทดลอง คือ นำเนื้อหาของหนังสือไปเก็บในคอมพิวเตอร์ และจะไม่พิมพ์ทั้งหมดเป็นรูปเล่ม เมื่อผู้แต่งคนใดคนหนึ่งต้องการจะปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย ก็เพียงแต่ไปที่จอภาพและกดปุ่มให้ข้อมูลปรากฏหน้าต่อหน้าแล้วแก้ไข ตัดออก เพิ่มเติม ในจอแล้วส่งข้อมูลใหม่เข้าไปในคอมพิวเตอร์ เมื่อผู้อ่านต้องการจะอ่านก็มานั่งหน้าจอภาพแล้วค้นข้อมูล พร้อมทั้งสั่งให้พิมพ์เฉพาะส่วนที่เขาต้องการออกมาเท่านั้น^๒

ประวัติและวิวัฒนาการหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทย

ในประเทศไทย การแพทย์แผนปัจจุบันได้เริ่มขึ้นพร้อมกับการเผยแพร่ศาสนาของคณะมิชชันนารี ในปี พ.ศ. ๒๓๗๑^๓ คณะมิชชันนารีได้ทำการเผยแพร่ศาสนาพร้อมกับช่วยรักษา

^๑Beatty, "Medical Literature," p. 420.

^๒Ibid.

^๓มินีสรี อุทพันธ์, "ประวัติการแพทย์มิชชันนารีในประเทศไทย," ใน อนุสรณ์กระทรวงสาธารณสุขครบ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๕๑๕, (พระนคร: กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๐๕), หน้า ๕๓๒-๕๓๔.

โรคภัยไข้เจ็บตามวิธีการแพทย์ตะวันตก พร้อมกันนั้นยังได้นำเอาการพิมพ์เข้ามาในประเทศไทย เป็นครั้งแรกด้วย บุคคลสำคัญที่ได้เริ่มสร้างคูปริโยชนให้กับประเทศไทยไม่เฉพาะแต่การแพทย์ เท่านั้น แต่ได้รวมไปถึงด้านอื่นด้วย เช่น การพิมพ์ คือ นายแพทย์ แตน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley)^๑ ในการบำบัดรักษาโรค มีการแจกเอกสารแนะนำเกี่ยวกับอนามัยทั่วไป ให้แก่ประชาชนด้วย เอกสารแนะนำเหล่านี้มีลักษณะเป็นแผ่น ๆ อยากรักดี หนังสือที่ถือว่าเป็น ตำราแพทย์แผนปัจจุบันภาษาไทยเล่มแรกคือ คำภีร์ครรภ์รักษา (Treatise of Midwifery) ซึ่งนายแพทย์ บรัดเลย์ได้เรียบเรียงขึ้นทูลเกล้าฯถวายสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. ๒๓๘๕^๒ จุดมุ่งหมายก็เพื่อพยายามที่จะให้คนไทยเปลี่ยนแปลงวิธีการทางสูติกรรมมาใช้ ตามแบบตะวันตก เพราะวิธีการคลอดแบบเดิมนั้นผู้หญิงจะต้องทนทุกข์ทรมานมาก บางรายอาจ เป็นอันตรายได้ ในหนังสือกล่าวถึงอาการของโรคและวิธีบำบัดรักษาโรคทางสูติกรรมแผน ปัจจุบันไว้โดยละเอียด หนังสือหนาประมาณ ๒๐๐ หน้า มีภาพแสดงเครื่องมือตลอดจนเทคนิค ต่าง ๆ ทางสูติกรรมประกอบประมาณ ๕๐ ภาพ ตัวอักษรที่พิมพ์เข้าใจว่าเป็นตัวพิมพ์รุ่นแรกสุด หนังสือเล่มนี้ ได้พิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวน ๒๐๐ เล่ม

ถึงแม้ว่ากิจการแพทย์แผนปัจจุบันจะเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยตั้งแต่รัชสมัย สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่าคนไทยยังไม่นิยมรักษาเท่าไรนัก ทั้งนี้ในรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ยังมีคนไทยเป็นจำนวนมากที่ยังกลัวการรักษาตามแบบ แผนตะวันตกดังที่ นายแพทย์ ยอร์ช บี แมคฟาร์แลนด์ (พระอาจารย์ทวยหาญ) ได้เขียนเล่าถึงการ รักษาคนไทยด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบันไว้ว่า "การรับประทานยาต่างประเทศราวใด ก็เหมือน รับประทานยาเปื้อ"^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ พระอาจารย์ทวยหาญ, "อุปสรรคการสอนนักเรียนแพทย์ในสมัยโรงเรียนแพทยาลัย,"

ใน อนุสรณ์ ๘๔ ปี ศิริราช (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๑๘), หน้า ๔๔๓.

คำภีร์

ครุฑทศกษัตริย์

ขนความออกจากคำภีร์ครุฑทศกษัตริย์

ษาแห่งแพทยหิม

อเมริกา.

เจ้าพระยาสุรเสนา, ขอมหมอบรัดเลย์.

PRINTED AND PUBLISHED BY

D. B. HEADLEY LTD.

230 P. O. BOX

A. B. C. P. M. PRESS LTD. P. O. BOX.

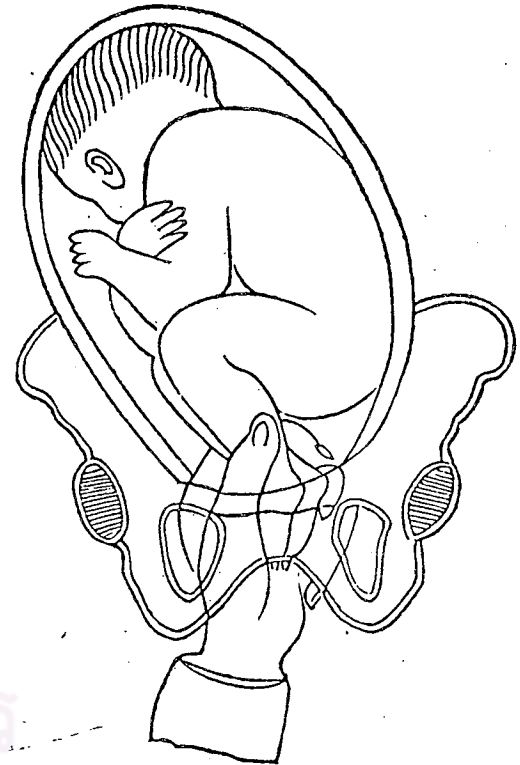
1912. 1915

1st. Ed. 200 Copies.

แผน ที่ ๒๑

แผน ที่ ๒๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้สร้างโรงพยาบาลศิริราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ และโปรดให้ตั้งโรงเรียนแพทย์แห่งแรกในประเทศไทยขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๒ จึงเป็นการริเริ่มการแพทย์แผนปัจจุบันขึ้นอย่างจริงจัง โรงเรียนแพทย์แห่งนี้ชื่อว่า "โรงเรียนแพทยากร" ตั้งอยู่ที่เดียวกับโรงพยาบาลศิริราช มีนายแพทย์ ที เฮยวาร์ด เฮยส์ (T. Heyvard Hays) แพทย์ของคณะมิชชันนารีอเมริกัน เป็นผู้สอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบันแบบตะวันตก ต่อมา โรงเรียนแพทยากรได้รับการขยับขยายขึ้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียนแพทย์และโรงพยาบาลศิริราชขึ้น เป็นคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ต่อมาเมื่อมีกิจการเกี่ยวกับวิชาแพทย์เพิ่มขึ้น จึงตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล คณะเภสัชศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และทันตแพทยศาสตร์^๑ ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากกำเนิดของการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว การศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ในสมัยนั้น ก็นับเป็นกำเนิดของแพทยศาสตร์ศึกษาแผนปัจจุบันด้วย

ในระยะเริ่มแรกที่โรงเรียนตั้งขึ้นมีอาจารย์ที่เป็นแพทย์แผนปัจจุบันคนเดียว คือ นายแพทย์ ที เฮยวาร์ด เฮยส์ นอกนั้นเป็นแพทย์แผนโบราณ ทั้งนี้เพราะยังมีการสอนทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและแผนโบราณ ในระยะนี้ได้มีการพิมพ์หนังสือตำราแพทย์เป็นรุ่นแรก คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ มีหนังสือชื่อ แพทยศาสตร์สังเคราะห์ พิมพ์เป็นตอน ๆ และแบ่งออกเป็นภาค กล่าวถึงวิชาแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน โดยมีความประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาของโรงเรียนราชแพทยาลัยและประชาชนทั่วไป ตำราชุดนี้ออกได้เพียง ๓ เล่มก็ล้มเลิกไป^๒ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ แพทย์ประกาศนียบัตรจากโรงเรียนราชแพทยาลัยได้

^๑ "ประวัติของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน เวชนิสิต ๒๔๘๒ ฉลอง ๕๐ ปี(๒๔๓๒-๒๔๘๒) (พระนคร: ม.ป.ท., ๒๔๘๒), ไม่ปรากฏเลขหน้า

^๒ มีธัยสดี คาโรจน์, แนะนำการเรียนวิชาเวช-เภสัชแผนโบราณ (กรุงเทพฯ: ชมรมหมอพื้นบ้านเวช-เภสัชแผนโบราณ, ม.ป.ท.), หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

แพทย์ศาสตร์ สังเคราะห์

เล่ม ๑

พระยาพิศณุประสาทเวช รวบรวมพิมพ์
ได้ สอด กับ ต้น ฉบับ หดง ในหอพระสมุดวชิรญาณ
โดย ได้รับ พระ อนุญาต จาก
พระเจ้า น้อย ยา เชน กรมหลวง ตีรวงราชานุภาพ
สถา นายก หอ พระ สมุด วชิรญาณ
พิมพ์ ครั้งที่ สอง ๒๐๐๐ ฉบับ

พ. ศ. ๒๔๕๗

โรง พิมพ์ พฤษณี ภาศ
กรุง เทพ ๑

ร่วมกันจัดพิมพ์ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ขึ้นอีก กล่าวถึงวิธีการตรวจโรคตลอดจนการรักษาพยาบาลแบบแผนปัจจุบัน เกือบทั้งเล่ม มีตำรายาแผนโบราณแทรกอยู่ด้วย^๑ นอกจากนี้ยังมีตำราอีกเล่มหนึ่งชื่อ ตำราแพทยศาสตร์ กระทรวงธรรมการจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยรวบรวมคัมภีร์แพทย์ไทยและตำราแพทย์ฝรั่ง ทั้งหมดที่สอนอยู่ในโรงเรียนราชแพทยาลัย ซึ่งเรียบเรียงขึ้นจากการตรวจรักษาพยาบาล และตำราตรวจโรคและรักษาตามแผนปัจจุบัน^๒

ในระยะแรก ๆ ของการศึกษาแพทยศาสตร์แผนปัจจุบันนี้ มีนายแพทย์ชาวต่างประเทศท่านหนึ่งที่เป็นบุคคลสำคัญถือได้ว่าเป็นผู้วางรากฐานการแพทย์แผนใหม่ไว้เป็นอย่างดีคือมีความต้องการในสมัยนั้น คือ นายแพทย์ ยอร์ช บี แมคฟาร์แลนด์ (George B McFarland) เป็นบุตรหมอสอนศาสนาในเมืองไทย ได้เดินทางไปศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา และกลับมาสอนที่โรงเรียนราชแพทยาลัย ท่านได้ทำการสอนเกือบทุกวิชา และได้แต่งตำราแพทย์ภาษาไทยแขนงต่าง ๆ ไว้มากมายเล่ม ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีตำราแพทย์ที่เป็นภาษาไทยเลย ตำราที่นายแพทย์แมคฟาร์แลนด์แต่งขึ้นเพื่อสอนนักเรียนแพทย์ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๖๐ แบ่งออกได้เป็นสามยุคด้วยกัน^๓ คือ ยุคแรกบอกให้นักเรียนจดคำสอนจากคำอธิบายหัวข้อคำสอน ยุคที่สองพิมพ์คำสอนแจกในรูปกระดาษอัดสำเนาออกมาเป็นชุด ๆ เช่น ชุดวิชาศัลยกรรม ยุคที่สามเป็นยุคที่จัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้น เป็นตำราว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

๑. ตำรากายวิภาควิทยา (Anatomy) ๓ เล่มจบ
๒. ตำราสรีรวิทยาขั้นต้น (Elementary Physiology)
๓. ตำราสรีรวิทยาขั้นสูง (Advanced Physiology)
๔. วิชาสรรพคุณยาและวิชาว่าด้วยการรักษาโรค (Materia Medica & Therapeutics)

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ พระอาจารย์ทศม, "อุปสรรคการสอน . . ." หน้า ๔๔๔-๔๔๕.

๕. โรคของวิธีประสาท (Diseases of Nervous System)

๖. ตำราว่าด้วยกาฬโรคในทวีปเอเชีย (Treatise on Asiatic Plague) หนึ่ง-
 สือตำราของนายแพทย์ ยอร์ช แมคฟาร์แลนตัน พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ขนาดใหญ่ และส่วนใหญ่ยังมีส่วน
 ประกอบของหนังสือไม้ครบกั่วน เช่น หน้าคำนำ สารบัญ ครอบขี แต่ในตำราสารริวิทยาขั้นต้น
 มีอภิธานศัพท์รวมอยู่ด้วย

นอกจากตำราที่นายแพทย์ ยอร์ช แมคฟาร์แลนตัน แต่งขึ้นแล้ว ยังมีตำราแพทย์ ซึ่งแปล
 มาจากภาษาต่างประเทศอีก ๔ เล่ม เล่มแรกชื่อ แพรกกิสคอฟเมคดิซิน แปลโดย แชน
 แอนคัมสัน^๑ กรมนครบาลกระทรวงธรรมการจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศุภการ-
 จำรุง หนาประมาณ ๔๒๐ หน้า ทั้งนี้ผู้แปล แปลมาจากตำราแพทย์ยุโรปและอเมริกา ที่ว่าด้วย
 โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคและการรักษาด้วยยา การแปลใช้วิธีทับศัพท์ และ
 อธิบายเป็นภาษาไทย

เล่มที่สองชื่อ วิธีตรวจโรค ของหลวงวิรัช เวชกิจ (หมอสุน) พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๕๖
 ที่โรงพิมพ์สามมิตร แปลและเรียบเรียงจากฉบับภาษาอังกฤษ ของ A. A. Steven ใช้ในการ
 ตรวจโรค บรรยายวิธีตรวจแบบต่าง ๆ และอาการของโรคแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ หนาประมาณ
 ๒๐๐ หน้า

เล่มที่สามชื่อ วิธีตรวจโรค แปลโดยนายแพทย์ มอร์เดน คาร์ธิว พิมพ์ในปี
 พ.ศ. ๒๔๕๔ หนา ๒๔๔ หน้า มีการแปลทับศัพท์ เป็นส่วนใหญ่

หนังสือตำราแพทย์ที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศอีกเล่มคือ ตำราโรค หู คอ จมูก
 โดย พ.ต.หลวงโกศลเวชศาสตร์ (เกี้ยว ชนเห็นชอบ) พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ พ.ศ. ๒๔๗๒
 หนาประมาณ ๔๐๘ หน้า จุดประสงค์ผู้แต่ง เพิกให้ใช้เป็นคู่มือในการรักษาโรคทางหู คอ จมูก
 รวมทั้งทางศัลยกรรมด้วย

^๑ยูวดี ตปเษยากร, "วิวัฒนาการของการแพทย์ไทยตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดรัชกาล
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๑๗-๒๑๘.

ตำรา แพทย์
 กาย วิชาค วิชา
 แอนนา โดเม
 เล่ม ที่ ๑

ANATOMY.

VOL. I.

ILLUSTRATED AND DESCRIPTIVE.

A TEXT BOOK FOR HIGHER SCHOOLS.

Mc FARLAND.

Handwritten:
 300-

หนังสือ

ประถม ศาวิวิศาสตร์

หรือ

วิชา ฝ่าย ร่าง กาย ของ มนุษย์

โดย หมอ ยอช แมกฟาแดง

เป็น ผู้แต่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือ

แพรกกาศออฟเมดิซิน

คือตำรารักษาโรคต่าง ๆ แต่วางยาให้ถูกต้อง

ตามลักษณะอาการแห่งโรค

หมอแซน แอด คัม ชัน ได้คัด ออก มาจาก

ตำราแพทย์ยุโรป แต่ อเมริกา

เป็นภาษาสยาม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ศุภ การ จำรูญ

ถนนชัยวงศ์ กรุงเทพฯ ฯ

ครั้งที่สอง ๑๐๐๐ ฉบับ

รัตนโกสินทร ศก ๑๓๐

จำหน่ายเล่มละ ๕ บาท

(มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีตรวจโรค

เล่ม ๑

ของ

หลวงวิรัช เวช กิจ (หมอตุ่น)

พิมพ์ครั้งแรก ร.ศ. ๑๓๑

ราคาเล่มละ ๑ บาท ๕๐ สตางค์

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

โรงพิมพ์สามมิตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำรา

โรคหูคอจมูก

—***—

เรียบเรียงโดย

นายพันตรี หลวงโกศลเวชศาสตร์

(เกี้ยว ชนเห็นชอบ)

๒๔๗๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

จังหวัดพระนคร

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ มีหนังสือตำราแพทย์อีกเล่มหนึ่งชื่อ เวชชปกรณ์ เรื่องกายวิภาค
วิทยาและสรีรวิทยา เขียนโดยศาสตราจารย์ บัณฑิต ตรีวัฒน์ ตำรานี้มีความหนา ๒ เล่มจบ
๑๒๕๐ หน้า มีภาพประกอบทั้งหมด ๕๔๒ ภาพ มีทั้งภาพลายเส้นและภาพถ่ายแต่มีขนาดเล็กไม่ชัดเจน

นอกจากนี้สถาบันที่นับว่ามีส่วนในการจัดพิมพ์ตำราแพทย์เป็นจำนวนมาก ในระหว่าง
ปี พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๕๐ คือ กรมแพทย์ทหารเรือ หรือกองแพทย์ทหารเรือ หนังสือที่กรมแพทย์
ทหารเรือจัดพิมพ์ มีหนังสือวิชาพื้นฐานทั้งการแพทย์และการพยาบาล

หนังสือที่เนื้อหาวิชาการแพทย์เรียงลำดับตามระยะเวลาที่พิมพ์ คือ กายวิภาควิทยา
จัดทำโดยสวน กมลนาวัน พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ความหนา ๒๔๕ หน้า มีภาพวาดและภาพถ่าย
ประกอบ ขนาดภาพเป็นภาพเล็ก

เภัชวิทยา โดย ศิริ มหามนต์ พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ เขียนเพื่อเป็นหลักในการ
สอนวิชารังสีวิทยาเบื้องต้น เป็นหนังสือเล่มแรกที่มีหนังสืออ่านประกอบอยู่ท้ายเล่ม ๔ รายการ

กุมารเวชศาสตร์ โดย ไสว วงศาโรจน์ พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ หนา ๑๖๕ หน้า
ในปีเดียวกัน กมล ชิงพูนทรัพย์ เขียนเรื่อง กามโรค ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ผิน ลุมพิกานนท์
ได้เขียน อายุศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องโรคต่าง ๆ รวมทั้งพยาธิ หนาขนาด ๒๔๓ หน้า และ
สูติศาสตร์ โดย ไกรวิธ สาริกบุตร หนา ๓๐๑ หน้า

หนังสือตำราของกรมแพทย์ทหารเรือจัดพิมพ์ มีลักษณะเป็นหนังสือชุด ในด้านส่วนประกอบ
ของหนังสือ ทุกเล่มไม่มีหน้าปกใน ไม่มีคำอธิบาย วัตถุประสงค์ มีเพียงสารบาญอย่างย่อ*

จากระยะเวลาหลังตั้งโรงเรียนแพทย์จนถึงช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ หนังสือตำราแพทย์
ภาษาไทยมีอยู่ไม่มากนัก หนังสือที่ใช้ประกอบการสอนเป็นตำราภาษาต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่^๑

*รายชื่อหนังสือที่กล่าวถึงนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจจากหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทย
รุ่นเก่า ซึ่งมีอยู่ที่กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล (หอสมุดศิริราช)

^๑แสงจันทร์ ศาสตรสุข, "วิวัฒนาการของโรงเรียนแพทย์ศิริราชหลังสงครามโลก
ครั้งที่ ๒," ใน อนุสรณ์ ๔๔ ปีศิริราช, (พระนคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๑๔), หน้า ๓๔๕.

ทั้งนี้มูลนิธิโรคที่ เฟลเลอร์ ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านห้องสมุด ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล โดยมีศาสตราจารย์ เอ.จี. เอลลิส (A. G. Ellis) เป็นผู้ควบคุม ปัจจุบันนี้คือ กองห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล ห้องสมุดได้ทำการสั่งซื้อหนังสือจากต่างประเทศเข้ามาใช้ เป็นคู่มือการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก แต่ในระหว่างสงครามโลก กิจกรรมห้องสมุดต้องซบเซาไป เนื่องจากสงครามต่างประเทศเข้าไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้บางแผนกต้องจัดแปลและแต่งตำราขึ้น เพื่อเป็นการบรรเทาความขาดแคลนตำราแพทย์ดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามการตำราแพทย์ภาษาไทยก็ยังเป็นไปอย่างล่าช้า

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุด แสงวิเชียร ได้แต่งตำรากายวิภาคศาสตร์ภาษาไทยขึ้นชุดหนึ่ง สำหรับนักศึกษาชื่อ คู่มือกายวิภาคศาสตร์ช่วยในการเรียนชำแหละศพ จำนวน ๘ เล่ม^๑ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ศาสตราจารย์ นายแพทย์เฟื่อง สัตย์สงวน ได้เขียน คำบรรยายวิชาอโถปติกกับโรคกระดูก และข้อเคลื่อนสำหรับนักศึกษาแพทย์ หน้า ๖๕๐ หน้า แปลจากตำราภาษาต่างประเทศ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้มีผู้เขียนตำราขึ้นอีกบ้าง แต่ไม่มากนักคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ชุนนิเทศสุขกิจ ได้เขียน แพทยศาสตร์นิเทศ ซึ่งเป็นวิชาแพทย์แผนปัจจุบันคู่กับ อายุรเวทศึกษา ซึ่งเป็นวิชาแพทย์แผนโบราณ หนังสือแพทยศาสตร์นิเทศ ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำต่อมาอีก ๓ ครั้ง นอกจากนี้ นายแพทย์ธีรกิจ สิริานูรัตติ ได้เขียน Gastroenterology เป็นตำราโรคทางเดินอาหาร ต่อมาสมโภชน์นักเรียนแพทย์ศิริราชได้นำไปตีพิมพ์อีกครั้ง ศาสตราจารย์ นายแพทย์สวัสดิ์ แดงสว่าง และศาสตราจารย์นายแพทย์ประดิษฐ์ ต้นสุรัต ได้ร่วมกันเขียน ตำราปรสิตวิทยา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ปีเดียวกันนี้ นายแพทย์ประพันธ์ เสรีรัตน์ได้แต่งตำราทางสูติศาสตร์ ชื่อ วิธีทำคลอดด้วยคีม (Forcep Delivery)^๒

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา หนังสือตำราแพทย์ภาษาไทย เริ่มวิวัฒนาการขึ้นทั้งในด้านจำนวนและคุณภาพของหนังสือขึ้นเป็นลำดับ จากการสำรวจหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทย*

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

*ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจตำราแพทย์ภาษาไทยจากบัตรรายการของห้องสมุด คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยที่มีการเปิดสอนสาขาวิชานี้ทุกแห่ง รวมทั้งรายชื่อของศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดูรายชื่อในภาคผนวก ก.

กามโรค

(VENEREAL DISEASES)

เรียบเรียงโดย

ร.อ. กมล ชัมพูนท์พงษ์ ร.น. พ.บ.

กรมแพทยที่ทหารเรือ

2487

อายุรศาสตร์

Copyright

เรียบเรียงโดย

น.ท. ผิน ลุมพิกานนท์ ร.น.

กรมแพทย์ทหารเรือ

ศูนย์วิทยุทันตกรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2488

ตำรา ปาราสิตวิทยา

โดย

นายแพทย์ สุวัสต์ แดงสว่าง

ประกาศนียบัตรแพทย์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

M.P.H., Dr. P. H. (Johns Hopkins)

D.T.M. (Calcutta) พ.ด. (กิตติมศักดิ์) *

อธิการบดีมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์

(อดีตอาจารย์ปาราสิตวิทยาและวิชาสาธารณสุข

คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล)

และ

นายแพทย์ ประดิษฐ์ ติงสูรต์

แพทยศาสตรบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

แพทยศาสตรดุษฎีบัณฑิต (มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์)

Ph. D. (Washington)

ศาสตราจารย์หัวหน้าแผนกพยาธิวิทยา

คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง ๒๕๑๐ มีจำนวน ๑๖ ชื่อเรื่อง ช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ มีจำนวนประมาณ ๒๒ ชื่อเรื่อง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ มีประมาณ ๕๕ ชื่อเรื่อง และจาก พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาถึงช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๔ มีจำนวนประมาณ ๒๔๑ ชื่อเรื่อง

ในจำนวนหนังสือทั้งหมดนี้แบ่งตามผู้จัดพิมพ์ได้ดังนี้ หนังสือที่ผู้แต่ง เขียนและจัดพิมพ์เองโดยโรงพิมพ์หรือสำนักพิมพ์เอกชนมีจำนวนมากที่สุด คือประมาณ ๑๖๕ ชื่อเรื่อง พิมพ์โดยโรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนประมาณ ๑๓ ชื่อเรื่อง โรงพิมพ์หน่วยราชการอื่น ๆ อีก ๑๑ ชื่อเรื่อง รองลงมาผู้แต่งได้จัดพิมพ์ในนามของภาควิชา หรือหน่วยงานของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีประมาณ ๕๑ ชื่อเรื่อง โครงการตำรา-ศิริราชจัดพิมพ์ ๕๑ ชื่อเรื่อง ชุมชมวิชาการหรือสโมสรนิสิตนักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จัดพิมพ์ประมาณ ๒๕ ชื่อเรื่อง สมาคมแพทย์เฉพาะทางสาขาต่าง ๆ จัดพิมพ์ประมาณ ๑๗ ชื่อเรื่อง นอกจากนั้นเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จัดพิมพ์ ๑๑ ชื่อเรื่อง

หนังสือตำราเหล่านี้แบ่งออกเป็นสาขาวิชาตามระบบการจัดหมู่หนังสือของหอสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน (U.S. National Library of Medicine Classification) หรือ NLM ได้ดังตาราง

ตารางที่ ๑ จำนวนหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทยจำแนกตามสาขาวิชาโดยใช้ระบบการจัดหมู่ของ NLM

สาขาวิชา	จำนวน (ชื่อเรื่อง)
กายวิภาคศาสตร์ (QS Human Anatomy)	๑๔
กุมารเวชศาสตร์ (WS Pediatrics)	๑๔
จักษุวิทยา (WW Ophthalmology)	๔
จิตวิทยา (BF Psychology)	๖
จิตเวชศาสตร์ (WM Psychiatry)	๑๑

ตารางที่ ๑ จำนวนหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทยจำแนกตามสาขาวิชาโดยใช้ระบบ
การจัดหมู่ของ NLM (ต่อ)

สาขาวิชา	จำนวน (ชื่อเรื่อง)
ชีวเคมี (QU Biochemistry)	๑๒
ดจวิทยา (WR Dermatology)	๔
นรีเวชวิทยา (WP Gynecology)	๖
นิติเวชวิทยา (W 700 Forensic Science)	๑๒
แบคทีเรียและภูมิคุ้มกันวิทยา (QW Bacteriology and Immunology)	๖
ปรสิตวิทยา (QX Parasitology)	๔
พยาธิวิทยา (QZ Pathology)	๑
พยาธิวิทยาคลินิก (QY Clinical Pathology)	๔
พันธุศาสตร์ (QH Genetics)	๕
พิษวิทยา (WD 400 Animal Poisoning)	๔
เพศศึกษา (HQ Sexology)	๔
เภสัชวิทยา (QV Pharmacology)	๑๔
ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ (WE Musculoskeleton System)	๒๐
ระบบกระเพาะอาหารและลำไส้ (WI Gastrointestinal System)	๑๐
ระบบต่อมไร้ท่อ (WK Endocrinology System)	๗
ระบบประสาท (WL Nervous System)	๑๓
ระบบปัสสาวะ (WJ Urogenital System)	๖
ระบบเลือดและน้ำเหลือง (WH Hemic and Lymphatic System)	๔
ระบบหัวใจและหลอดเลือด (WG Cardiovascular System)	๔
ระบบหายใจ (WF Respiratory System)	๑๕
รังสีวิทยา (WN Radiology)	๔

ตารางที่ ๑ จำนวนหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทยจำแนกตามสาขาวิชาโดยใช้ระบบ
การจัดหมู่ของ NLM (ต่อ)

สาขาวิชา	จำนวน (ชื่อเรื่อง)
โรคติดเชื้อและโรคติดต่อ (WC Infectious Diseases)	๓๒
โรคภูมิแพ้ (WD 300 Diseases of Allergy)	๒
วิสัญญีวิทยา (WO 200 Anesthesiology)	๓
เวชปฏิบัติทั่วไป (WB Practice of Medicine)	๓๔
ศัลยศาสตร์ (WO Surgery)	๒๔
สรีรวิทยา (QT Physiology)	๑๖
สูติศาสตร์ (WQ Obstetrics)	๑๖
โสต นาสิก ลาริงซ์วิทยา (WV Otorhinolaryngology)	๔

จากตารางจะเห็นได้ว่า หนังสือตำราแพทย์ในสาขาวิชาที่มีการจัดพิมพ์มากเป็นจำนวน
ลดหลั่นกันดังนี้ เวชปฏิบัติทั่วไป โรคติดเชื้อและโรคติดต่อ ศัลยศาสตร์ ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ
กายวิภาคศาสตร์ กุมารศาสตร์ เภสัชวิทยา สรีรวิทยา และสูติศาสตร์

ในบรรดาหนังสือตำราที่จัดพิมพ์ทั้งหมดนี้ ๕๑ ชื่อเรื่อง ที่มีการพิมพ์ซ้ำและแก้ไขปรับปรุง
เล่มที่มีการพิมพ์ซ้ำมากที่สุด คือ กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา ของ นั้น
สุขวัจน์ ฉบับพิมพ์ครั้งหลัง ๆ มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดย เตือนเพ็ญ ขาดิกานนท์ หนังสือเล่มนี้
พิมพ์ซ้ำเป็นจำนวน ๑๑ ครั้ง ส่วนเล่มที่มีการพิมพ์ซ้ำมากรองลงมา คือ คู่มือการฝากครรภ์
และการคลอด ของนายแพทย์วรารุช สุมาวงศ์ และ นิติเวชวิทยา ของนายแพทย์
สงกรานต์ นิยมเสน พิมพ์ซ้ำเป็นจำนวน ๑๐ ครั้ง ส่วนหนังสือที่ได้รับการพิมพ์ซ้ำมากเป็น
อันดับ ๓ คือ เวชปฏิบัติ, คู่มืออายุรกรรม ของคณะแพทยศาสตร์บัณฑิต พิมพ์ซ้ำเป็นจำนวน
๖ ครั้ง

จากการสำรวจจะเห็นได้ว่าในช่วงระยะปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา หนังสือตำราแพทย์เพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมากกว่าสองเท่า เมื่อเทียบกับจำนวนที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ ทั้งนี้สำนักพิมพ์เอกชน มีบทบาทอยู่มาก นอกจากนั้น หน่วยงานหรือภาควิชาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งที่ตั้งขึ้นหลังคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดพิมพ์หนังสือตำราแพทย์ที่อาจารย์เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอน มีทั้งในรูปอัดสำเนาและเป็นรูปเล่มหนังสือ นอกจากนี้ชุมนุมวิชาการ หรือสโมสรนักศึกษาแพทย์ของมหาวิทยาลัยดังกล่าวก็เห็นว่าบทบาทในการจัดพิมพ์หนังสือตำราอยู่เช่นกันในปัจจุบัน นอกจากสโมสรนักศึกษาแพทย์ศิริราชที่ได้ลดบทบาทลง เนื่องจากกิจการพิมพ์ของสโมสร พัฒนาขึ้นเป็นโครงการตำรา-ศิริราช และมีนโยบายในการจัดพิมพ์หนังสืออย่างต่อเนื่อง และได้ผลิตหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทย เป็นจำนวนมากพอสมควร

เมื่อพิจารณาจากสถิติที่ได้สำรวจข้างต้น พอจะสรุปว่าการผลิตหนังสือตำราแพทย์ภาษาไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะหลังตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา มีตำราแพทย์เพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระเบียบการขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการของทบวงมหาวิทยาลัยก่อให้เกิดความตื่นตัวทางวิชาการ ซึ่งนับเป็นผลดีต่อการศึกษาโดยส่วนรวม

โครงการตำรา-ศิริราช

ความเป็นมาของโครงการ

ตามประวัติการศึกษาแพทยศาสตร์แผนปัจจุบันตั้งแต่เริ่มมาจนถึงช่วง พ.ศ. ๒๕๑๕ จะเห็นว่า วงวิชาการนี้ได้ประสบปัญหาการขาดแคลนหนังสือตำราภาษาไทย เช่นเดียวกับวิชาการแขนงอื่น นักศึกษาแพทย์ส่วนใหญ่ต้องใช้ตำราภาษาต่างประเทศ ซึ่งเข้าใจยากและมีราคาแพง คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลในฐานะสถาบันรับผิดชอบการศึกษาแขนงนี้ ได้พยายามหาวิธีแก้ปัญหาโดยวิธีต่าง ๆ เช่น สโมสรนักศึกษา ได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนและหมุนเวียนตำรา รวมทั้งให้เข้ายืมตำราด้วย นอกจากนี้อาศัยตำราภาษาไทยที่มีอยู่จำกัด ในระยะต่อมาสโมสร ได้เริ่ม

เข้าไปเปรียบทาบทามในการจัดพิมพ์หนังสือตำรา โดยการขอคำสอนจากอาจารย์มาตีพิมพ์ มีสาราณียกร
 รับผิดชอบ เมื่อโรงพิมพ์จัดพิมพ์เสร็จ สโมสรฯจึงนำมาจำหน่ายแล้วรวบรวมเงินผ่อนชำระให้
 แก่โรงพิมพ์เป็นงวด ๆ^๑ การดำเนินการวิธีนี้ก็ช่วยให้มีหนังสือตำราเพิ่มขึ้น แต่ก็มีผลทางลบ
 อยู่บ้าง คือทำให้นักศึกษาต้องเสียเวลากับการจัดพิมพ์หนังสือ ซึ่งไม่ใช่หน้าที่โดยตรง แทนที่จะ
 มุ่งใช้เวลาไปกับการปฏิบัติงาน เสริมความรู้ที่ได้รับจากการฟังบรรยาย การผลิตตำราโดยวิธีนี้
 เป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องกัน เพราะขาดผู้รับผิดชอบโดยตลอด เพราะฉะนั้น หนังสือที่พิมพ์ออก
 มาส่วนใหญ่จะมีเพียงครั้งแรกและครั้งเดียวเท่านั้น ประการสำคัญคือ อาจารย์ผู้เขียนก็ไม่สะดวก
 ในการจัดเตรียมต้นฉบับ ตลอดจนติดตามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะไม่มีเวลาเพียงพอ
 นอกจากนี้ เมื่อพิมพ์ออกมาแล้วก็ไม่มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการจัดจำหน่าย

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว คณะแพทยศาสตร์ศิริราช จึงดำริที่จะจัดตั้งโครงการ
 หรือหน่วยงานผลิตตำราขึ้น เป็นการแบ่งเบาภาระของสโมสรนักศึกษาแพทย์ฯขณะนั้น ในการ
 ประชุม เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖ ด้วยการเสนอแนะของนายแพทย์ประเวศ วะสี
 คณะกรรมการคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้ลงมติให้จัดตั้งโครงการตำรา-ศิริราชขึ้น^๒

วัตถุประสงค์

เมื่อแรกตั้งนั้น โครงการตำรา-ศิริราช มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๖ ประการ คือ

๑. ส่งเสริมการเขียนและ เป็นผู้จัดพิมพ์ตำราภาษาไทย
๒. ส่งเสริมการแปลและการตีพิมพ์ตำราต่างประเทศเป็นภาษาไทย
๓. ขอหรือซื้อลิขสิทธิ์ตำราต่างประเทศบางเล่มมาพิมพ์จำหน่ายในประเทศราคาถูก
๔. จัดหาตำราทั้งภาษาไทยและต่างประเทศจำหน่ายในประเทศ
๕. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและหมุนเวียนตำรา
๖. ทำการวิจัยด้านการจัดพิมพ์ตำรา

^๑ ฎีกेत วาจานนท์, "โครงการตำรา-ศิริราช," สารศิริราช ๒๔ (มิถุนายน ๒๕๒๐):

๘๔๘-๘๕๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

เนื่องจากปัญหาเรื่องการขาดแคลนตำราภาษาไทย เป็นปัญหาสำคัญอันดับแรก
โครงการฯ จึงดำเนินการเพื่อบรรลุนิติบุคคลขั้นแรกเป็นประการสำคัญ ส่วนวัตถุประสงค์
อื่นอาจดำเนินการตามเหมาะสมเป็นอันดับต่อไป :-

การดำเนินการและบุคลากร

โครงการตำรา-ศิริราช ได้กำหนดหลักการที่จะดำเนินงานว่า โครงการจะเริ่ม
ดำเนินงานทางด้านการศึกษาและกระจายสิ่งตีพิมพ์ทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำราแพทย์
ภาษาไทย โดยรับภาระจากนักศึกษามาดำเนินงานให้กว้างขวาง และมีความมั่นคงยิ่งขึ้น
โครงการสนับสนุนให้อาจารย์แต่ง หรือแปลตำรา โดยให้ความช่วยเหลือในการเตรียมต้นฉบับ
และพยายามให้มีการสนับสนุนค่าต้นฉบับ เมื่อตีพิมพ์แล้วลิขสิทธิ์ตำราทุกเล่มที่ตีพิมพ์ เป็นของ
โครงการฯ โครงการฯ สามารถนำมาดำเนินการจัดพิมพ์ใหม่ หรือส่งเสริมให้มีการปรับปรุง
ต่อเนื่องกันไปตามความต้องการ และความเหมาะสม

ในด้านบุคลากร ระยะเริ่มตั้ง คณะผู้ดำเนินการ ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหาร
อันมี ประธาน รองประธาน เลขานุการ เลขานุการผู้ช่วย สารบัญญาคกร สารบัญญาคกรผู้ช่วย
ผู้จัดการ และ เภรักษิก ในเวลาต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะผู้ดำเนินการตามความเหมาะสม
คณะกรรมการโครงการตำรา แต่งตั้งโดยคณบดีด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการประจำคณะ
แพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มีวาระดำเนินงาน ๑ ปี และได้มีการยกเลิกรตำแหน่งต่าง ๆ
เหลือเพียงประธาน กรรมการจำนวนหนึ่งกับ กรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้เพื่อความคล่อง
ตัวในการดำเนินงาน

สำหรับเจ้าหน้าที่ของโครงการมี วิทยากร ๑ ตำแหน่ง วุฒินิติศาสตร์บัณฑิต
เป็นข้าราชการประจำ ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการโครงการรวมทั้งกรรมการและ เลขานุการด้วย
กับมีพนักงานพิมพ์ดีด ๒ ตำแหน่ง ทำหน้าที่พิมพ์ต้นฉบับตลอดจนช่วยเหลือผู้จัดการในด้านการจัด
จำหน่ายด้วย

เงินทุน

ในด้านเงินทุนที่นำมาใช้ในการพิมพ์นั้น โครงการฯมีแหล่งเงินทุนซึ่งจะนำมาหมุนเวียนจากมูลนิธิ บริษัท ห้างร้าน รวมทั้งผู้มีจิตศรัทธา โดยตั้งเป็นทุนและนำดอกผลมาใช้ประโยชน์ทุนเหล่านี้ ได้แก่

๑. ศิริราชมูลนิธิ อนุมัติวงเงินสำหรับหมุนเวียนจำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท
๒. เงินทุน "กรณีสวรรคต ๙ มิถุนายน" นายแพทย์ สรรใจ แสงวิเชียร และคุณวิมลพรรณ ปิตธวัชชัย ผู้เขียนหนังสือ กรณีสวรรคต ๙ มิถุนายน ตั้งเป็นทุนไว้ในศิริราชมูลนิธิ จำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท ใช้ได้ทั้งต้นและดอกผล
๓. ทุน "ถ้วน บุชราธิจ" ญาติมิตรรวบรวมจากการบำเพ็ญกุศล ตั้งเป็นทุนในศิริราชมูลนิธิ จำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท ใช้ได้เฉพาะดอกผล
๔. ทุน "พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์" ซึ่งหม่อมประยูร โสภกุล ได้รวบรวมจากงานบำเพ็ญกุศลศพ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ตั้งเป็นทุนไว้ในศิริราชมูลนิธิ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้ใช้ได้เฉพาะดอกผล
๕. ทุน "พิมพ์ตำราศิริราช" ศาสตราจารย์ ชุต อภัยสวัสดิ์ รับจากผู้มีจิตศรัทธา เมืองงาน ๗๒ ปีศิริราช จำนวน ๔๐,๐๐๐ บาท ใช้ทั้งต้นและดอกผลหมุนเวียน

นอกจากนี้ยังได้รับเงินอุดหนุนจากต่างประเทศ คือ ทุน ไชนา เมดิคัลบอร์ด (China Medical Board) ซึ่งให้เงินทุนมาดำเนินงานในระยะ ๕ ปี จาก พ.ศ. ๒๔๒๓-๒๔๒๘ และในการพิมพ์บางเล่มก็ได้รับเงินอุดหนุนจากบริษัทต่าง ๆ ด้วย

อนึ่ง ในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ได้รับการเอื้อเฟื้อจากหน่วยงานต่าง ๆ ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล หอสมุดศิริราช และหน่วยงานอื่นนอกสังกัด กล่าวคือ สถานที่ในระยะแรกได้รับความเอื้อเฟื้อจากหอสมุดศิริราช* ต่อมาจึงได้ขยาย

* สัมภาษณ์ น.พ.ภูเก็ท วาจานนท์, ประธานโครงการตำรา-ศิริราช, ๑๗ ตุลาคม

ไปใช้ส่วนหนึ่งของตึกกายวิภาคศาสตร์ ด้านครุภัณฑ์บางส่วนได้รับจากเงินอุดหนุนของศิริราชมูลนิธิ
 บางส่วนจากงบประมาณและเงินรายได้คณะฯ วัสดุอุปกรณ์จำพวก กระดาษพิมพ์ กระดาษไข
 หมึกพิมพ์ ของบรรจุหนังสือส่งทางไปรษณีย์ ได้รับจากคณะแพทยศาสตร์ และธนาคารกรุงเทพ
 ตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ ทำให้โครงการสามารถตัดค่าใช้จ่ายในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และ
 ครุภัณฑ์ไปได้ เงินทุนเรียนที่ได้รับจึงสามารถนำมาใช้ในการพิมพ์ได้อย่างเต็มที่

นโยบายในการพิมพ์ตำรา

การจัดพิมพ์ โครงการฯ ปรึกษาการจัดพิมพ์ตำราต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
 โดยไม่จำกัดเฉพาะว่าจะต้องเป็นคณาจารย์ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เพื่อสนอง
 วัตถุประสงค์ที่ว่า จะส่งเสริมให้มีการเขียนตำราภาษาไทย ส่วนการรับต้นฉบับมาชำระนั้น
 ในระยะแรกมีสารานุกรม หรือบรรณาธิการ เป็นผู้ทำหน้าที่ มีผู้ช่วยทำหน้าที่ตรวจทานอักษร
 ต่อมาได้มีการพิจารณาขอให้กรรมการ หรือผู้อื่นที่เหมาะสมทำหน้าที่บรรณาธิการเป็น เรื่อง ๆ
 ไป กรรมการผู้ได้รับมอบหมายนี้ จะมีความรู้ในสาขาวิชานั้น เป็นอย่างดี เป็นผู้ตรวจทานเนื้อหา

การใช้ภาษาในตำราที่เรียบเรียงเป็นภาษาไทย ในระยะแรกโครงการมีนโยบาย
 พยายามใช้ภาษาไทยเท่าที่เป็นได้ และเคร่งครัด ให้มีลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อความ
 เป็นแบบแผน แต่ในเวลาต่อมา การตรวจสอบเรื่องภาษานี้เป็นภาระที่หนักเกินกว่าสารานุกรม
 หรือบรรณาธิการผู้เดียวจะรับได้ อีกประการหนึ่งโครงการฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการใช้
 ภาษาไทย เพื่อสื่อความหมายจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านอย่างมีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงความสะดวก
 ของผู้อ่าน ในด้านการเข้าใจเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ คำใดที่หากำไทยทดแทนไม่ได้ หรือยาก
 ต่อการเข้าใจก็จะคงคำภาษาต่างประเทศนั้นไว้ ถ้าเป็นการเสนอแนะคำใหม่ หรือยังไม่แพร่-
 หลาย ก็จะควบบคำภาษาต่างประเทศไว้ด้วยอย่างน้อยในครั้งแรกที่ปรากฏ อย่างไรก็ตาม
 การใช้ภาษานี้ต้องได้รับความยินยอม และเห็นชอบจากผู้เขียนเสมอ โดยโครงการฯ จะช่วย
 ปรับภาษาในต้นฉบับ จัดพิมพ์จัดต้นฉบับส่งให้เจ้าของเรื่องพิจารณารับรอง อาจมีการปรับแก้

ข้อความและภาษาจนเป็นที่ตกลงกัน แล้วจึงรับต้นฉบับขึ้นสุดท้ายนั้นมาดำเนินการพิมพ์โดยตลอด นับตั้งแต่เลือกโรงพิมพ์ ติดต่อโรงพิมพ์ จำนวนพิมพ์ ขนาดรูปเล่ม การลงทุนการตรวจทานตัวอักษร การประชาสัมพันธ์ การกำหนดราคา และการจัดจำหน่าย ในด้านจำนวนพิมพ์ขึ้นแรกพิมพ์ไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ เล่ม และพิมพ์เพิ่มตามความต้องการของตลาด ประธานกรรมการโครงการทำหน้าที่ออกรูปแบบเล่มและปก ทั้งนี้เจ้าของเรื่องจะได้ตรวจทานขึ้นสุดท้ายอีกครั้งหนึ่ง^๑

สำหรับจำนวนหนังสือที่โครงการได้จัดพิมพ์ตั้งแต่แรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๔ มีทั้งหนังสือตำราและคู่มือ รวมคำบรรยาย หรือปาฐกถาทางวิชาการ ในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕๔ ชื่อเรื่อง ๘๒ รายการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ภูเก็ท วาจันนท์, "โครงการนรราชสิริราชและคณาจารย์," สารสิริราช ๓๑ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒) : ๒๔๔-๓๐๒.